

Projektets navn/arbejdstitel	Projektleder	Dato
”Hvordan tilrettelægger vi det bedst mulige samvær mellem børn og deres biologiske forældre med fokus på barnets bedste?”	LK	4.6.2008

Overordnet formål

Projektets overordnede formål er at afdække, dels hvordan samvær mellem anbragte børn og deres biologiske forældre tilrettelægges i socialforvaltningen, dels hvordan vi kan øge kvaliteten i de beslutninger der træffes om samvær med henblik på at sikre barnets bedste.

Direkte formål

- Formålet er at skabe mere viden om området og opkvalificere socialcentrene i deres praksis på området, evt. påpege områder for forandring og forbedring.
- At finde frem til en arbejdsgang for fastsættelse af samvær, der har fokus på barnets bedste.
- At socialarbejderne bliver bedre til at støtte barnets kontakt med forældrene på en måde der støtter og tager højde for barnets ønsker og behov.
- At arbejde for, at børn høres og inddrages i beslutninger om samvær.

Baggrunden og problemstillingen

Projektet udspringer af praksis på området, idet der flere gange har været direkte forespørgsler fra børn & ungekonsulenterne i Københavns kommunes socialcentre vedrørende muligheden for opstart af et projekt, der skulle omhandle samværs problematikker. Flere konsulenter oplever, at beslutninger om børns samvær med forældrene i dag sandsynligvis i nogen tilfælde er præget af individuelle beslutninger, hvor den enkelte konsulent eller sagsbehandler i mindre grad er sig bevidst om ud fra hvilke værdier samværet fastsættes. Værdierne og de konkrete beslutninger kan variere meget fra sagsbehandler til sagsbehandler og der findes ingen egentlige konkrete lovfæstede retningslinier på området. I praksis træffes der således sandsynligvis beslutninger om samvær ud fra forskellige hensyn og behov, hvor det bliver op til den enkelte konsulent/sagsbehandler at følge sin holdning og ’sunde fornuft’. Denne ’fornuft’ kan i praksis se ud på forskellig vis. Det eneste lovgivningen siger om samvær er, at samværet ikke må være ”til skade for barnet”. Men hvornår noget er til skade kan være svært at vurdere.

Børn og ungekonsulenterne har således peget på vigtigheden og relevansen af at gennemføre et projekt, der belyser samværsområdet mere i dybden og som bidrager til at pege på retningslinier, der kan støtte og forbedre sagsbehandlerne og konsulenternes fastsættelse af samvær. En vejledning vil eksempelvis kunne bidrage til mere bevidstgørelse samt øget systematik på området.

I samfundet findes en udbredt opfattelse af, at børn skal have samvær med deres forældre også i de tilfælde, hvor barnet er anbragt udenfor hjemmet. Der er bred enighed om, at samvær betragtes som vigtigt for barnets personlighedsudvikling og generelle trivsel. Når barnet har en kontinuerlig kontakt med sine forældre skabes der mulighed for, at barnet bevarer kontakten til sine ”rødder” og

får en realistisk opfattelse af hvem forælderen er. Barnet får således mulighed for at kende sin baggrund og evt. forstå hvorfor, det ikke kan bo hos sine forældre.

Ifølge bestemmelser i serviceloven skal der finde samvær sted mellem anbragte børn og deres forældre, med mindre tungtvejende forhold taler imod.

Forældre har pr. definition ret til samvær med deres barn mens barnet ikke selv kan bestemme om det vil have samvær med sine forældre. Forældre kan nægte at se deres børn, eller kræve at se dem mod børnenes vilje, mens børnene ikke har den samme ret.

”Forældre udgør både en ressource i plejebørns liv og en trussel for deres trivsel og udvikling. De udgør en ressource i kraft af en positiv emotionel relation og gode samværsoplevelser, som livsvidner og som fortrolige og støtte i svære tider. Omvendt udgør de gennem svigt, trusler om hjemtagelse og samværstvang også en destruktiv faktor, der kan blive fatal for anbringelsens effekt. I praksis har forældre en rettighed, men ikke en pligt til samvær med børn – mens børn i praksis har en pligt, men ikke en rettighed til samvær.” (Har andre plejebørn det som mig? Warming 2005)

Af Serviceloven fremgår det at forældre har ret til at se deres børn mindst én gang om måneden. Der skal særdeles tungtvejende grunde til at ophæve denne ret. Fastsættelse af samvær, der finder sted sjældnere end én gang om måneden, betragtes som et *”meget alvorligt indgreb”* (§ 57 stk. 2 og 3) og kan kun finde sted gennem drøftelse i børn og ungeudvalget ud fra en vurdering af hensynet til barnets bedste. I disse tilfælde har forældremyndighedsindehaveren og samlevende forælder ret til advokatbistand.

Det kan diskuteres, hvorvidt børns rettigheder er sikret godt nok i lovgivningen som den er udformet i dag. Når børns rettigheder ifm. samvær måske kun delvist er sikret i lovgivningen, er det, fordi samværet med forældre skal fastsættes ud fra kommunens hensyn til barnets bedste, som da beror på en vurdering, der ikke er konkretiseret i loven. Der er således ingen retlige bestemmelser for, hvad der kunne tænkes at være skadeligt for barnets sundhedsmæssige og udviklingsmæssige situation. I praksis bliver det derfor op til enkeltpersoner i forvaltningerne selv at vurdere, hvad der måtte være til barnets bedste. Det er disse personer der vurderer om barnets argumenter er gode nok. Derfor er der i praksis børn der oplever at skulle have samvær med forældrene mod deres vilje, fordi kommunen har indgået aftaler med forældrene om samvær med børnene. Kommunen har i disse tilfælde øjensynligt vurderet, at samværet ikke var skadeligt for børnene og set fra børnenes perspektiv lytter man ikke til, at børnene ikke selv ønsker det. Børn har i disse situationer ikke ret til advokatbistand.

Fra undersøgelser om anbragte børn der fokuserer på barnets perspektiv ved vi, at nogle børn har stor lyst til at se deres forældre, nogle synes ikke de ser dem nok, andre ønsker slet ikke samvær. Nogle børn har samvær hver måned, andre sjældnere og nogen slet ikke i en periode. (Warming 2005, Klyvø 2007) Af disse undersøgelser er der endvidere fremkommet en række dilemmaer omkring samvær. Der er børn og unge der fortæller, at de har følt sig tvunget til samvær med forældrene hele deres liv. Disse børn og unge føler sig forstyrrede af at deres forældre har ret til at dukke op til vigtige begivenheder i barnets/den unges liv uden skelen til om barnet reelt ønsker det:

Interviewer: ” hvordan har du det med dine forældre i dag?”

”jeg bryder mig ikke rigtig om dem. Jeg SKAL se dem, men jeg bryder mig ikke om dem. Især min far ik, han opfører sig underligt, med min mor er det ok. Men det er ikke dem der kommer i første

række, det er slet ikke dem der er de vigtigste. Min far kysser og krammer mig hele tiden og respekterer ikke at jeg ikke vil have det. (...) Når jeg ikke ønsker, at de skal deltage ved min konfirmation, så er det fordi, min far ville jo ikke gå hjem før festen var slut og jeg vil jo helst have at han går så jeg kan være alene med mine veninder efter festen ik, og jeg vil eller ikke have ham med i kirken, og det vil han også gerne.(...) så ville jeg gerne have min mormor med, og det ville min far så blive sur over og alt muligt. Altså så ville min dag jo blive ødelagt over alt det, og det ønsker jeg ikke. Min dag skal ikke ødelægges af deres konflikter.” (pige 14 år, Klyvø 2007)

Pigen føler sig tvunget til samvær og er bekymret for hvordan dagen skal gå og denne bekymring er hun ikke alene om at opleve idet mange plejebørn giver udtryk for at føle sig truet af deres forældre. Trods børnenes udtalelser om det negative ved samvær med forældrene er det relevant at overveje konsekvenserne af et afbrudt samvær for selv samme børn og unge. I hvor høj grad skal børn og unges udtalelser stå alene når beslutninger om samvær træffes? Er børn og unge selv i stand til alene at vurdere hvad der på længere sigt er til deres bedste? Børn der aldrig har kendt deres biologiske forældre vil ofte opsøge dem senere i livet og bruge en stor del af deres energi som voksen på at ”finde deres rødder”. Dette forhold afspejler bare et af de dilemmaer der eksisterer på området.

Forskning viser, at mange plejebørn risikerer at stå uden en ”familie for livet” den dag anbringelsen ophører. Det er særligt de børn der har haft en sparsom kontakt til deres forældre under anbringelsen (Wegler og Warming). Denne forskning peger på vigtigheden af at inddrage barnets familie og biologiske forældre under en anbringelse og sikre og støtte et samarbejde mellem barnets forældre og anbringelsesstedet.

Da vurderinger af samvær i høj grad må bero på det enkelte barns situation er det svært/ meningsløst at skabe generelle retningslinier for hvordan et samvær mellem et anbragt barn og dets forældre skal forløbe. Alligevel er det relevant at undersøge, hvordan beslutninger om samvær træffes, om børn høres tilstrækkeligt i den forbindelse og hvordan praksis på området afspiller sig i kommunen. Dels er forskningen indenfor området begrænset, hvilket betyder, at vores viden om området er begrænset, dels peger socialarbejdere på, at praksis såvel som lovgivningen på området og trænger til opstramning og forbedring. Relevante forskningsspørgsmål kunne være:

- Hvad fortæller anbragte børn om deres samvær med forældrene?
- Er de blevet hørt i den forbindelse?
- Hvilke ønsker har forældrene til samvær med deres børn?
- Hvilke beslutninger træffer forvaltningen og med hvis bedste for øje?
- Hvad er eventuelle konsekvenser af tvungent samvær for børnenes anbringelsesforløb og trivsel generelt?

Metode: kvalitativ undersøgelse

Metodisk vil projektet gennem en række sager, undersøge hvordan samvær fastsættes, ud fra hvilke kriterier og til hvis fordel. Analysen tager udgangspunkt i ca.5 cases af forskellig karakter hvor ’samvær’ belyses fra fire forskellige positioner i hver enkelt case: forældre, plejeforældre, børn og forvaltning. Der vil således blive lavet ca. 24 enkelt interviews. De 5 cases er sager hvor samvær er fastsat på forskellig vis:

- Overvåget samvær
- Ophævet samvær
- Standard/almindeligt tilbagevendende samvær
- Hyppigt samvær

Ovennævnte typer af samværsordninger/kategorier dækker over en række forskellige problematikker og ved at belyse disse forskellige kategorier vil vi få indblik i en bred vifte af konstellationer og dermed oplevelser og erfaringer med lovgivningen/samværspraksis.

Gennem kvalitative interview i de udvalgte sager med forældre, børn og medarbejdere fra kommunens socialcentre får vi afdækket en række perspektiver og positioner/interessenter i spørgsmålet om samvær:

Børneperspektivet: Interviewene belyser hvorvidt/hvordan børn høres om deres egen mening om samvær og i hvilken udstrækning de føler sig set, hørt og respekteret. Interviewene giver endvidere indblik i børns oplevelser af konsekvenserne af tvungent samvær med forældrene ligesom de giver indblik i deres oplevelser af livet mellem to familier: plejefamilien og forældrene, herunder mulige loyalitetskonflikter og dilemmaer de oplever. Interviewene vil også give indblik i de dilemmaer, muligheder og risici der er ved samtalerne med børn – når børn høres om deres synspunkter på samvær. Interviewene med børnene har til formål at sætte fokus på at inddrage børns erfaringer, livs ønsker og viden systematisk i anbefalingerne.

Forvaltningsperspektivet: Interviewene med forvaltningens børne-familieteams kan belyse forvaltningens praksis på samværsområdet, undersøge hvilke hensyn der tages ved fastsættelse af samvær, samt ud fra hvilke retningslinier der arbejdes og træffes beslutninger. Interviewene kan endvidere åbne for et indblik i sagsbehandlingens holdninger og 'sædvanlige praksis' når samvær fastsættes. I hvilket omfang inddrages børns synspunkter i beslutningerne? Metodisk vil der blive arbejdet med ca. 2 fokusgrupper og enkeltinterviews.

Forældreperspektivet: belyse forældrenes synspunkter og ønsker for samvær med deres børn, belyse forældrenes opfattelser af deres børns behov. Interviewene undersøger forældrenes livssituation og deres oplevelser af samarbejdet med forvaltningen i relation til samvær. Interviewene kan også give et godt indblik i forældrenes syn på deres barns anbringelsessted/plejeforældre og belyse eventuelle problemer, udfordringer o.a der kan have betydning for deres syn på samværet og dermed også for det 'konfliktfelt' barnet i nogle tilfælde står i.

Målgruppen

Projektets primære målgruppe er medarbejderne på socialcentrene, sagsbehandlere, B & U konsulenter/børne-familie teams, politikerne/beslutningstagere. Den sekundære målgruppe er de anbragte børn og deres forældre, der på længere sigt kan opleve forandringer i praksis på området

Resultater i projektet

- Udfærdige rapport indeholdende analyser af interviews med forældre, børn og medarbejdere fra børne-familieteams på socialcentrene. Denne giver en afdækning af samværsområdet som det varetages af kommunen i dag. Dilemmaer og problemfelter stilles op og slutteligt peges der på anbefalinger til forbedring af praksis, forslag til ændringer af lovgivningen med særligt fokus på at styrke barnets bedste.
- Udarbejdelse af en vejledning der kan anvendes af medarbejderne i kommunens socialcentre. Denne indeholder modeller, anvisninger og gode råd til fastsættelse af samvær.
- Afholdelse af temadag hvor projektets resultater fremlægges og diskuteres

Succeskriterier/indikatorer

- På baggrund af en afdækning af praksis på samværsområdet, at udvikle modeller for fastsættelse af samvær og bidrage til at sikre, at samvær primært fastsættes med fokus på barnets bedste.
- At medarbejderne i børne-familieteams får skærpet deres forståelse for vigtigheden af barnets bedste ved fastsættelse af samvær
- At pege på anbefalinger for samværsområdet, at pege på dilemmaer og problematisere gældende praksis/lovgivning på området – komme med ny inputs.

Projektforløb

Tids- og aktivitetsmatrix		
Hvornår	Aktivitet	Ansvarlig
Jun./juli 2008	Projektudvikling	LK
Aug. 2008	Identifikation af samarbejdspartnere, etablering af følgegruppe, udvikling af tids- og aktivitetsmatrix, design for undersøgelsen udvikles og færdiggøres, 4 interviewguides udvikles. Cases/informanter udvælges.	LK
Sep.	Cases/informanter udvælges forsat.	LK
Sep. - nov, 2008	1.møde i følgegruppe afholdes (medio sep.) -enkelt interviews med børn afvikles, forældre, plejeforældre og socialarbejdere afvikles (i alt ca. 25 enkelt int.) Udskrift af interview (Alex)	LK
Nov. 2008	kort sammenfatning af foreløbige projektresultater udfærdiges 2. følgegruppemøde: diskussion og feedback på resultater	LK
Projektpause fra 1.dec 2008 – jan. 2010		

April. 2010	3. møde i følgegruppe afholdes	LK
April 2010	Fokusgruppeinterview afholdes.	LK
Marts-juli 2010	Analyse/rapport skrivning og udvikling af model for fastsættelse af samvær	LK
Maj-juni 2010	4. møde i følgegruppe afholdes Udarbejdelse af vejledning, afvikling af temadag om samvær i CFF.	LK

Projektøkonomi – finansiering

- Trykning af rapport
- Afholdelse af temadag
- Forplejning ved følgegruppe møder
- Udskrivning af interviews

Personaleressourcer

Fra marts 2010 bruges så godt som al min tid på videnscenter aktiviteter/projekt.

Projektorganisation

Projektet ledes af projektleder Line Klyvø. Der nedsættes en følgegruppe ind til videre bestående af

- Repræsentanter fra 2 socialcentre, B&U konsulenter, Lise Lotte Reiter soc. Nørrebro, Erik Brix Vanløse,
- socialforsker Hanne Warming, RUC
- Stinne Tvede – Projekt Børnetinget -Børn og Familier
- Ruben Elgaard - Allerødpsykologerne
- Projektleder Line Klyvø
- Mette Larsen, Center for familiepleje

Gruppen mødes 3 gange i projektforsløbet og bidrager til at holde hånd i hanke med deadlines, give faglige input og understøtte kvaliteten af projektet/sikre kvalitetsudvikling og løbende relevans af projektet.

